

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2020/11/jakab-gyorgy-magyar-es-szlovak-trianon-kep-11-03-13/>

„Trianon 100” a Történelemtanításban

Jakab György

Magyar és szlovák Trianon-kép

Részletek egy meg nem jelent történelemtankönyvből

Előszó

A „daliás ezredfordulón” a német-francia közös történelemtankönyvek¹ – melyek borítóinak képeivel indítunk – lelkesítő hatására szlovák és magyar történelemtanárok rendszeres párbeszéde kezdődött, amelynek fő célja annak vizsgálata volt, hogy mennyire lehetséges a közös múlt feldolgozása egy közös történelemtankönyv keretében. Az együttműködés egyik kiindulópontja az volt, hogy a szlovák-magyar együttélés évszázadainak történetét nemcsak többségi – magyar és szlovák – szemszögből vizsgáljuk, hanem a kisebbségek – a

szlovákiai magyarok és a magyarországi szlovákok – nézőpontjából is. Így a kezdeményezés eleve négyoldalú megközelítéssel indult és többszemponútú történelemszemléletet eredményezett. Az együttműködés másik kiindulópontja az volt, hogy a közös munka ebben az esetben nem jelenti a feltétlen egyetértésre törekvést, a mindenáron való közös nevező kialakítását: a közös pontok megtalálásán túl már az is alapvető eredmény, ha megismerhetők lennének az eltérő vélemények, s az eltérés okait megvilágító értelmezések, elemzések.

A két ország többségi és kisebbségi helyzetben lévő történelemtanárai (nem történészei) ugyanis nyilvánvalóan a „saját történetükkel”, (állam)nemzet-központú narratívumukkal érkeztek a tárgyalóasztalhoz. Mindez természetesen érthető és jogos volt, hiszen minden közösségnek – a többségi és kisebbségi helyzetben élőknek egyaránt – joga és kötelessége is a saját történetét megírni és közvetíteni tagjai számára. Ebben az esetben azonban nemcsak arról volt és van szó, hogy a közös múltra vonatkozó történetek sok tekintetben eltérnek egymástól, hanem arról is, hogy kifejezetten szemben állnak, sok esetben látványosan kizárják egymást. A trianoni béke például az egyik félnek nemzeti tragédia, a másik félnek nemzeti ünnep.

Ebben az esetben tehát az együttműködés nem irányulhat valamiféle „középarányos kompromisszum” keresésére, hogy mondjuk „félig ünnep, félig meg tragédia”. Legalább ennyire reménytelen azon vitatkozni, hogy a közös történelem szereplői mennyiben tekinthető magyarnak, illetve szlováknak. Hogyan fogalmazható meg ebben az értelemben Bél Mátyás/Matej Bel, Petőfi Sándor/Alexander Petrovič szlovák, illetve magyar identitása? L’udovít Štur/Stúr Lajos, vagy Kossuth Lajos/ L’udovít Kosút jó magyar és rossz szlovák, vagy éppen rossz magyar és jó szlovák volt-e? A mai Szlovákia, illetve Magyarország területén született német, magyar, szlovák, zsidó stb. származású tudósok, művészek és sportolók melyik állam dicsőségtábláját gazdagítsák? Pressburg/Pozsony/Bratislava mennyiben tekinthető magyar, illetve szlovák (netán német) városnak.

A kisebbségi helyzetben élők számára mindez még ennél is bonyolultabb. Ők szükségképpen tudathasadásként élik meg a két ország, a két nép történelemszemléletének már-már törzsi jellegű szembenállását. Számukra egy ilyen jellegű párbeszéd a többes identitás feszültségmentes megélésének lehetőségét kínálta, így hangsúlyosan voltak érdekeltek az antagonizmusok élének oldásában, a különböző értelmezések pontos megfogalmazásában és összeecsiszolásában. A hatékony együttműködés legfontosabb területeit azonban nem véletlenül éppen a kisebbségek képviselői foglalták meg akkor a legpontosabban. Ők mindenekeelőtt a hagyományos értelemben vett társadalomtörténet (étkezés, öltözködés, lakókörnyezet, ünnepi és hétköznapi szokások stb.) tanításának fontosságát hangsúlyozták, ahol a magyarok és a szlovákok világa közötti határok jóval inkább összemosódnak, mint a politikatörténetben.

A több mint húsz évvel ezelőtti kezdeményezés azonban hamar lezárult: a korabeli tankönyvi tervek ma már a múlt „szép kudarcai” közé tartoznak. Ahogy az Európai Unió integrációs törekvései is elbizonytalanodtak, úgy a közép-európai népek együttélésének „közös nevezője” is elhalványultak, átpolitizálódtak. Ugyanakkor remélhetően nem halványult el az a korabeli remény és a szándék, hogy a különböző oldalhoz tartozók egyáltalán meghallgassák és megismerjék egymást: hogy például a magyarországi történelemtanárok és diákok legalább tudjanak valamit arról, hogy mit tanítanak a szlovákiai iskolákban a közös múltról; és persze vice versa.

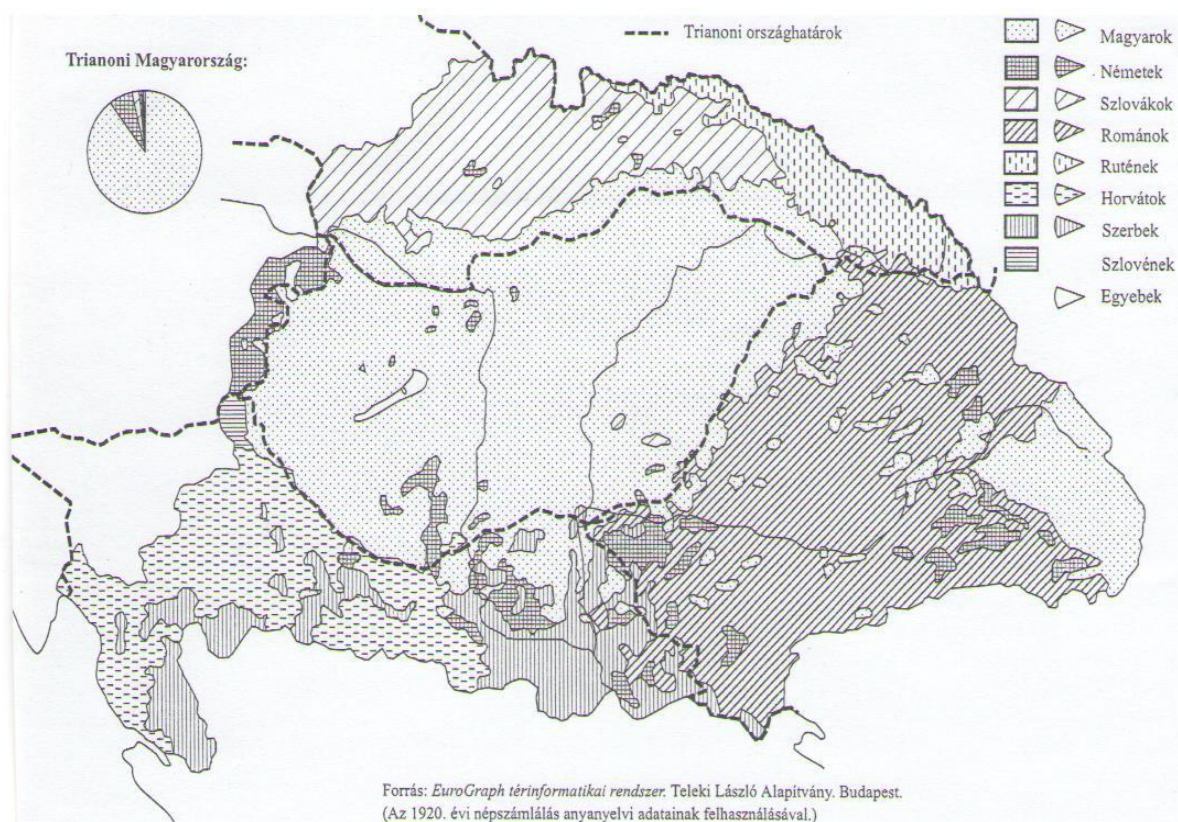
A Trianonnal foglalkozó korabeli tankönyvi rész megjelentetésekor érdemes az akkori kezdeményezés legfőbb – talán tovább-vihető – tanulságát itt és most ismételtten rögzíteni:

„Valamennyien tudjuk tehát, hogy amin közösen dolgozunk, az ma még nem lehet az a – szó szoros értelmében vett – közös magyar-szlovák történelemtankönyv, amelyből egyaránt tanulhatnak a selmecbányai szlovák diákok és a debreceni magyar diákok. Úgy gondoljuk, hogy eddigi közös munkánk legfőbb eredménye az, hogy viszonylag pontosan meg tudjuk már fogalmazni, hogy miben értünk egyet, miben vitatkozunk és miben nem értünk egyet.”²

Trianon több szemszögből³

BEVEZETŐ

A történelmi és a Trianon utáni Magyarország nemzetiségei 1920-ban

Forrás: ROMSICS Ignác (2005): *Magyarország története a XX. században*. Osiris Kiadó, Budapest, 146.

Kérdések, feladatok

1. A térkép alapján húzza alá az alábbi mondatokban a valóságnak megfelelő állítást:
 - A térkép ábrázolja / nem ábrázolja a Magyar Királyság teljes 1920 utáni területét.
 - A térkép ábrázolja / nem ábrázolja a Cseh-Szlovák Köztársaság teljes 1920 utáni területét.
 - A térkép ábrázolja / nem ábrázolja a Román Királyság teljes 1920 utáni területét.
 - A térkép ábrázolja / nem ábrázolja a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság teljes 1920 utáni területét.

2. *A fenti térkép a történelmi Magyarország etnikai viszonyait ábrázolja. Állapítsa meg a történelmi atlasz segítségével, hogy mely területek és nemzetiségek tartoztak még a létrejövő Cseh-Szlovák Köztársasághoz!*
3. *A térkép alapján írjon minél több érvet arra, miért volt a trianoni döntés a magyarok számára a nemzeti önrendelkezés wilsoni elvével ellentétes!*
4. *Melyek azok a földrajzi-történelmi tájegységek a környező országokban, ahol a lakosság többségét a magyarok alkották! A Trianon utáni Magyarország mely területein található jelentős szlovák lakosság?*
5. *Gyűjtsük össze, melyek voltak azok a szempontok, amelyek alapján létrejöttek a Cseh-Szlovák Köztársaság határai!*
6. *Alakítsanak annyi csoportot az osztályból, ahány utódállam létrejött a békeszerződés következtében! Ezt követően minden csoport gyűjtse össze, melyek azok a nemzetiségek, amelyek kisebbségi helyzetbe kerültek!*
7. *Válassza külön azokat a nemzeti kisebbségeket, amelyek korábban is kisebbségben éltek, de helyzetük valamilyen okból megváltozott!*

Az országnevek problémája

- I. *A történelmi Magyarország és az 1918 utáni Magyarország közti folytonosság alapvető eleme a magyar történelmi tudatnak. Ez logikus is, ha azt nézzük, hogy mindkét államalakulat szimbólumrendszere: fővárosa, himnusza, zászlója azonos, és hogy más nyelvek is csak egy fogalmat (Ungarn, Hungary stb.) használnak. A szlovák történelemtankönyvek viszont különbséget tesznek az 1918 előtti és utáni Magyarország között. Az előbbit, a történelmi Magyarországot Uhorskonak [ejtsd: uhorszkó] nevezik, és olyan többnemzetiségű államként jellemzik, amelyben 1918 előtt több nemzet alkotott és épített egy közös államot. A szlovák történelem tankönyvekben az 1918 utáni Magyarország elnevezése a Maďarsko [ejtsd: magyarszkó], azaz a magyar nemzetállam, a magyarság etnikai állama.*

Forrás: KOLLAI István (ed.) (2008): *Rozštiepená minulosť. Kapitoly z histórie Slovákov a Maďarov*. Nadácia Terra Recognita, Budapest, 19., valamint KOLLAI István (2015): *Közös múlt a magyar és szlovák tankönyvekben*. Terminológiai különbségek ... *Múlt-kor*, 6. évf. 2. sz. c. írás alapján. <http://www.mult-kor.hu/e-folyoirat.php?issue=30> [Letöltés: 2008. szept.15.]

- II. *A fentebb bemutatott problémakörrel hasonló súlyúnak tekinthető, hogy a szlovák és a magyar szakterminológiában különbözőképpen nevezik a történelmi Felső-Magyarországot, latinul Hungaria Superior régióját. Ezt a térséget mind a hagyományos, mind a forrásközpontú magyar történelemtankönyvek általánosan Felvidéknek nevezik. A Felvidék szlovák megfelelője a Horniaky [ejtsd: hornyiaki] vagy Horná zem. Ezt azonban a szlovák történelemírás nem használja, s nem tűnik fel a szlovák történelemkönyvekben sem. Helyette ugyanaz a Slovensko kifejezés használatos, amely*

az 1918 utáni Szlovákia elnevezése is egyben. Más szavakkal: a szlovák történetírás az elnevezés szintjén nem tesz különbséget a történelmi Magyarországon belül közigazgatásilag nem elkülönülő földrajzi tájegység és az 1918 után e területen létrejött állam között.

Forrás: KOLLAI István (2015): Közös múlt a magyar és szlovák tankönyvekben. Terminológiai különbségek ... *Múlt-kor*, 6. évf. 2. sz. c. írás alapján. <http://www.mult-kor.hu/e-folyoirat.php?issue=30> [Letöltés: 2008. szept. 15.]

Kérdések, feladatok

1. A fenti források alapján egészítsék ki a következő szöveget!

A szlovák (és a cseh) történelmi irodalomban –

az 1918 előtti Magyarországra az nevet,

az 1918 utáni Magyarországra a nevet használják.

A szlovák történelmi irodalomban –

mind az 1918 előtti, mind az 1918 utáni Szlovákiára a nevet használják.

A magyar történelmi irodalomban –

az 1918 előtti Szlovákiára a nevet használják.

2. Források alapján pármunkában értelmezzék a Maďarsko–Uhorsko–Slovensko kifejezések különbségeit! Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük!

Lehetséges jelmagyarázatok: *** = ezt teljesen így gondoljuk; ** = ebben nem tudunk dönteni; * = ezt mi máshogy gondoljuk.

1.	A szlovák történészeknek azért fontos, hogy különbséget tegyenek Uhorsko és Maďarsko között, mert fontosnak érzik az Uhorsko kifejezéssel jelezni a közös államban töltött közös történelmi kort.	
2.	A szlovák történészeknek azért fontos, hogy különbséget tegyenek Uhorsko és Maďarsko között, mert így akarják jelezni, hogy az 1918 utáni Maďarsko csak a magyar nemzetiségűek Magyarországot, a nemzetiségek nélküli országot jelenti.	
3.	Az Uhorsko és Maďarsko különbséggel a szlovák történészek a magyar államhatalom végét, annak megszakadását sugallják a területükön. Vagyis azt, hogy Maďarskonak már semmi köze sincs sem a korábbi Uhorskhoz, sem Slovenskhoz.	
4.	A szlovák történelmi irodalom azért használja mind az 1918 előtti, mind az 1918 utáni Szlovákiára a Slovensko nevet, mert magukénak érzik azt a történelmi területet, amelyen éltek.	

TRIANON MAGYAR SZEMSZÖGBŐL

Részlet a magyar béke delegáció vezetőjének, Apponyi Albertnek 1920. január 16-án Párizsban elmondott beszédéből

Nem titkolhatjuk el megütközésünket a békefeltételek mérhetetlen szigorúsága felett. Arról van szó, hogy Magyarország elveszítse területének kétharmad és népességének majdnem kétharmad részét, és hogy a megmaradt Magyarországtól a gazdasági fejlődés majdnem összes feltételei megvonassanak. Mert az ország e szerencsétlen középső része, elszakítva határaitól, meg lenne fosztva szén-, érc- és sóbányáinak legnagyobb részétől, épületfájától, olajától, földgázforrásaitól, munkaerejének jó részétől, alpesi legelőitől, amelyek marhaállományát táplálták; ez a szerencsétlen középső rész, mint mondtam, meg lenne fosztva a gazdasági fejlődés minden forrásától és eszközétől, ugyanakkor, amikor azt kívánják tőle, hogy többet termeljen. □ A Magyarországtól elszakítandó 11 000 000 léleknek 35%-a magyar, amely három és félmilliót jelent akkor is, ha a mi érdekeinkre legkedvezőtlenebb számítást vesszük is alapul.

Menjünk tovább, és tekintsünk a Magyarország romjain megnövekedett államokra. Megállapíthatjuk, hogy nemzetiségi szempontból ezek is éppen úgy, vagy talán még jobban, részekre lesznek darabolva, mint Magyarország. [...] Nem látom be, hogy a nemzetiségi elv, a nemzeti egység elve nyerne ezen feldarabolás által. [...] Csak egyszerűen megállapítani kívánom azt a tényt, hogy a következmény a nemzeti hatalmi fölény átruházása lenne olyan nemzetiségekre, amelyek jelenleg többnyire alacsonyabb kulturális fokon állnak. Következtetéseim igazolására pár számadatot idézek. A magyarságnál az írni-olvasni tudók arányszáma megközelíti a 80%-ot; a magyarországi németeknél a 82%-ot; a románoknál a 33%-ot; a szerbeknél majdnem a 60%-ot. [...] Ismétlem, ez a megjegyzésem nem bír senkivel szemben bántó élel. A tény azonban tagadhatatlan. [...]

Mindezekkel a teóriákkal szemben Önök felhozhatják mint döntő tényezőt, a győzelmet és a győzők jogait. Elismerjük ezeket, Uraim. Elég reálisan gondolkozunk politikai kérdésekben, hogy ezzel a tényezővel kellőképpen számoljunk. Ismerjük tartozásunkat a győzelemmel szemben. Készek vagyunk vereségünk váltságdíját megfizetni. De ez lenne az újjáépítésnek egyedüli elve? Az erőszak volna az egyedüli alapja az építésnek? Az anyagi erőszak lenne az egyedüli fenntartó eleme annak a konstrukciónak, amely összeomlóban van, mielőtt az építés befejeződött volna? Európa jövője igen szomorú lesz ebben az esetben.

Forrás: A XX. század magyar beszédei. Szerk. VAJDA Barnabás. Agave Könyvek, Budapest, 2007, 87-88. nyomán.

Kérdések, feladatok

1. Vegyék számba, majd vitassák meg Apponyi Albert érveit a trianoni békeszerződéssel szemben! Csoportosítsa őket (pl. etnikai, gazdasági, stb.)!
2. Melyikkel ért egyet, melyikkel nem Apponyi érvei közül?
3. A forrásban találja és jelölje meg azokat a szavakat, amelyekkel a szónok Magyarország állapotára utal!

4. *A forrás alapján válassza ki az alábbiak közül, milyen kritériummal méri a szónok az egyes népek műveltségi fokát:*
- a győztesek által szerzett területek nagyságával;
 - az egyes népek történelmi szerencsésével;
 - az írni-olvasni tudók nemzetiségén belüli arányával.

Interjú Romsics Ignác történésszel

Nekünk, magyaroknak azt kellene tudomásul vennünk [...], hogy nem vagyunk különbek a térség többi népénél. [...] Vagy ha valamiben mégis különbek vagyunk, akkor ezt ne mi mondjuk ki magunkról, hanem mások rólunk. Mi tekintsük magunkat egyenrangúnak az itt élő többiekkel, szlovákokkal, románokkal, szerbekkel. [...] A magyarok évszázadokon át törekedtek rá Mohács után, hogy újrateremtsék a régi országot, és amikor úgy látszott, hogy ez már majdnem sikerült, akkor 1918-ban kiderült, hogy ez délibáb volt.

Forrás: Új Szó c. napilap, Pozsony, 2007. február 24. 13.)

Kérdések, feladatok

1. *Valaki olvassa fel hangosan az interjút, aztán oldják meg a hozzá tartozó feladatokat!*
2. *A szöveg alapján értelmezze a történész utalását „Mohács”-ra! Válassza ki és jelölje (húzza alá) az alábbiak közül azt a gondolatot, amelyik értelme szerint legjobban helyettesíti a „Mohács után” szókapcsolatot.*
3. *„A magyarok évszázadokon át törekedtek rá...*
 - Lajos király halála után,
 - az ipari forradalom után,
 - a magyar nép szörnyű megpróbáltatásai után,
 - nemzeti függetlenségük elvesztése után,*... hogy újrateremtsék a régi országot.”*
4. *A szövegben értelmezze a történész burkolt utalását! Válassza ki és húzza alá az alábbiak közül azokat a gondolatokat, amelyekre ön szerint a történész utal:*
 - A történész szerint a magyarok időnként különbnek érzik magukat a környező népeknél.
 - A történész szerint a környező népek különbek a magyaroknál.
 - A történész szerint a magyarok magukat a környező népeknél ne tartsák különbnek.
5. *Vitassák meg, mennyire lehet egyetérteni Romsics Ignácnak azzal a burkolt állításával, hogy ‘mi magyarok időnként különbnek tartjuk magunkat a környező népeknél’? Van-e olyan korábbi történelmi ismeretük, amely ugyanezen a gondolaton, tehát a magyarok ‘felsőbbrendűségén’ alapult?*

Magyarország fájdalma

Az Osztrák–Magyar Monarchia utódállamainak részesedése a Történelmi Magyarország területéből és népességéből ⁴			
Országok	Terület (km ²)	Népesség (fő)	Ebből magyar (%) ⁵
Csehszlovákia	61 633	3 517 568	30,3
Románia	103 093	5 257 467	31,6
Szerb-Horvát-Szlovén Királyság	20 551	1 509 295	30,3
Ausztria	4 020	291 618	8,9
Olaszország	21	49 806	13,0
Lengyelország	589	23 662	1,0
Összes veszteség	189 907	10 649 416	
Trianoni Magyarország	92 963	7 615 117	88,3
Történelmi Magyarország	282 870	18 264 533	54,4

Kérdések, feladatok

1. Számoljuk ki a táblázat hiányzó adatát: mekkora volt a veszteség magyar ajkú lakosságot illetően! Állítsuk a Magyarország területéből részesült országokat az odakerült magyar lakosság nagysága szerint csökkenő sorrendbe!
 2. Lehetett volna-e úgy meghúzni az új határokat, hogy a szomszédos országokba jóval kevesebb magyar kerüljön?
- I. Padányi Viktor visszaemlékezése:
- Tíz órakor növénytan óra kezdődött és Kovách Demjén tanár úr magas, szikár alakja pontosan jelent meg az ajtóban, mint mindig. Felment a katedrára, beírta az osztálykönyvet, de nem kezdte el a feleltetést, mint szokta, hanem lehajtott fővel meredt maga elé egy hosszú percig... és akkor megkondultak a harangok. Kovách Demjén tanár úr felállt, odament a térképtartóhoz, kivette a térképet, amelynek felső sarkában még ez a név állt: „A Magyar Szent Korona Országainak Politikai Térképe”, és felakasztotta a térképállványra. Mi halálos csendben néztük a térképet és az előtte álló, szürkülő hajú cisztercita papot, amint feje egyre lejjebb esett a mellére és a kívülről behallatszó harangzúgás által még inkább kimélyített csendben inkább magának, mint nekünk, ennyit mondott: „Consummatum est” [Elvégeztetett].⁶ Ötvennégyen voltunk, ötvennégy tizenéves magyar fiú. A golyó utolsó szavai után nem bírtuk tovább, leborultunk a padokra és elkezdtünk sírni. Nagymagyarország keresztrefeszítésének napja volt: 1920. június 4. péntek...
- II. Karinthy Frigyes levele fiához, 1921
- Édes kicsi fiam, te még nem tudsz olvasni, neked nyugodtan írhatok és szabadon és őszintén – hozzád beszélve és mégis magamhoz – valamiről, amiről soha nem beszéltem, amit magamnak sem vallottam be soha, aminek a nevét soha ki nem mondtam. [...] És most már nem is tudom kimondani, csak ennyit: valami fáj, ami nincs. Valamikor hallani fogsz majd az életnek egy fájdalmas csodájáról – arról, hogy akinek

Jakab György: Magyar és szlovák Trianon-kép
Részletek egy meg nem jelent történelemtankönyvből

levágták a kezét és a lábát, sokáig érzi még sajogni az ujjakat, amik nincsenek. Ha ezt hallod majd: Kolozsvár, és ezt: Erdély, és ezt: Kárpátok – meg fogod tudni, mire gondoltam.

Kérdések, feladatok

1. Foglaljuk össze röviden, hogyan próbálta átadni Kovách tanár úr a megrendülés érzését diákjainak! Vitassuk meg, milyennek tartjuk a jelenetet! A nacionalizmus ideológiája hatotta át, túlfűtötten patetikus volt vagy az adott helyzetben teljesen elfogadható?
2. Képzeld el, hogy hasonló helyzetben nekünk hogyan jelentették volna be a trianoni békeszerződés aláírását!
3. Vajon miért választotta Karinthy azt az írói fogást, hogy egyszerre a fiának és önmagának is írja levelét? Miért hasonlítja a szerző levágott ujjakhoz Erdélyt?
4. Mik lehettek az okai annak, hogy Karinthy kívül nagyon sokan mások is fájdalommal gondoltak az elcsatolt területekre?
5. Ma is hasonló mértékű fájdalmat tapasztalunk a környezetünkben?

Trianon magyar képzetei

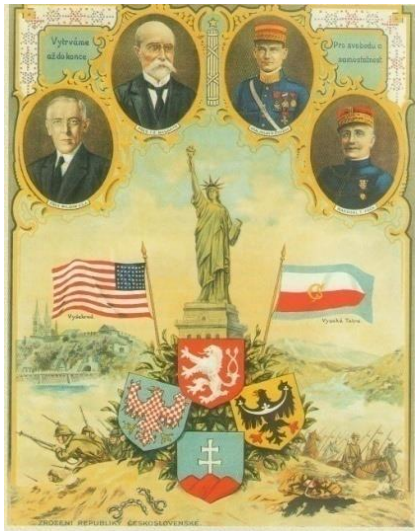

Kérdések, feladatok

1. Értelmezze röviden a rajzokat! Próbáljuk elképzelni a szántó férfi helyzetét!
2. Mit jelképez a kéz?
3. Hasonlítsa össze a két alkotást abból a szempontból, hogyan próbálnak hatni az érzelmekre! Véleménye szerint melyik éri el jobban a célt?
4. Tervezzon egyénileg vagy 4-5 fős csoport tagjaként trianoni plakátot!
5. Hasonlítsa össze a Karinthy-idézet és a kép mondanivalóját!

CSEH-SZLOVÁKIA ÉS TRIANON

Szlovák öröm

Képek: Felső sor (balról jobbra): 462. (Slovenská liga, Oslobodenie Slovenska), Jobb felső: 512. (Deklarácia slovenského národa). Alsó sor (balról jobbra): 462. (Skupina politikov vo Washingtone), 508. (Skupina martinčanov)

I. Részlet a *Starý národ–mladý štát [Ősi nemzet–ifjú állam] c. könyvből.*

Cseh-Szlovákia megalkotói tudatosították, hogy bár a Szlovákia és Magyarország közti végleges határt az összeülő békekonferenciának kell meghatároznia, a háború utáni zilált állapotok megkövetelték, hogy Szlovákia minél előbb katonai megszállás alá kerüljön, hogy megerősödjön az új állam hatalma, és meg lehessen akadályozni a Szlovákiára vonatkozó magyar politikai akciókat. A magyar nemesség, a magyar hivatalok és a magyarónok [magyarbarát szlovákok] tartották a kezükben a hatalmat az országban, és széleskörű felforgató tevékenységet folytattak az új állam ellen. [...]

Amikor az antant-katonaság vezetője meghatározta a demarkációs vonalat* Szlovákia és Magyarország között, akkor a cseh-szlovák katonaság 1918 végén-1919 elején elfoglalta Szlovákia területét. 1919 tavaszán Szlovákiát megtámadták a magyar bolsevikok, Kun Béla magyar kommunista vezető katonasága. Az ő segítségükkel

Jakab György: Magyar és szlovák Trianon-kép
Részletek egy meg nem jelent történelemtankönyvből

keletkezett Eperjesen egy rövid időre az ún. Szlovák Tanácsköztársaság, a cseh Antonín Janoušek vezetésével. A magyarok csak a békekonferencia felhívására és a cseh-szlovák hadsereg nyomására távoztak el. Az állandó és nemzetközileg érvényes határt 1920. június 4-én a trianoni békeszerződés határozta meg.

*Demarkációs vonal = vitás területek elválasztó vonal, amelyet egyik hadviselő fél sem léphet át.

Forrás: FERKO, Milan – MARSINA, Richard – DEÁK, Ladislav – KRUŽLIAK, Imrich (1994): *Starý národ – mladý štát*. Národná banka Slovenska – Litera, 92-93. (Vajda Barnabás fordítása)

Kérdések, feladatok

1. A szöveg alapján válassza ki az alábbiak közül és jelölje (*) a táblázat első és utolsó oszlopában, kiknek volt befolyásuk szlovák-magyar határ, ill. demarkációs vonal kialakítására:

	a már megkezdődött békekonferenciának	a központi hatalmak katonai vezetőinek	
	a versailles-i békeszerződésnek	a cseh-szlovák katonaságnak	
	az antant-katonaság vezetőjének	a trianoni békeszerződésnek	

2. A szöveg szemelvény és az előző feladat alapján páros munkában értelmezzék Cseh-Szlovákia határainak kialakulását! Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük!

Lehetséges jelmagyarázat: *** = ezt teljesen így gondoljuk; ** = ebben nem tudunk dönteni; * = ezt mi máshogy gondoljuk.

1.	A fenti szemelvényben a szerzők azt állítják, hogy Cseh-Szlovákia határait egyedül a cseh és a szlovák katonaság vívta ki.	
2.	A fenti szemelvény szerint Cseh-Szlovákia határait főleg külpolitikai tényezők határozták meg.	
3.	A fenti szemelvényben a szerzők azt állítják, hogy Cseh-Szlovákia határait a magyar és a cseh kommunisták határozták meg.	
4.	A fenti szemelvényben a szerzők azt állítják, hogy Cseh-Szlovákia határai a győztes katonai vezetők, a cseh és a szlovák katonaság, valamint a trianoni békeszerződés hatására alakultak ki.	

3. A szöveg szemelvény első bekezdése alapján páros munkában értelmezzék, miért kellett Szlovákiának „katonai megszállás alá kerülnie”! Segítségként írják be az érvek tömör formáját az alábbi táblázatba, egyúttal döntsék el, hogy az egyes érvek minek tekinthetők: oknak-e vagy célnak.

	Az első bekezdésben szereplő érvek arra vonatkozólag, miért kellett Szlovákiának katonai megszállás alá kerülnie:	Ok? Cél?
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

4. A szövegben találják és jelöljék meg, hogy a „magyar”-fogalmon belül kiket tekint a szöveg a keletkező Cseh-Szlovákia legfőbb ellenfeleinek!
5. Két szerepre osztva olvassák fel az alábbi szöveget, aztán oldják meg a hozzá tartozó feladatokat!

II. Részlet Karol Kálal és Štefan Krčmery [stýefan krčsméri] (eredetileg szlovák nyelvű) sajtóvitájából 1920 végén:

Részletek Karol Kálal szlovák publicista írásából, amely a Slovenský denník [Szlovák napilap] c. napilapban jelent meg 1920. szeptember 26-28-án:	Részletek Štefan Krčmery ⁷ Kálalnak írott válaszából:
Kálal 1: „A szlovák értelmiség magyar műveltségű, teljes egészében, kivétel nélkül. [...] Van, aki csak hagyományaiban szlovák, szívében azonban olyan magyar, amelyet egész Pesten nem találni.”	Krčmery 1: „Megérti, ugye, drága bátyám, hogy az ilyen szavak minden szlovákot, ha csak egy kis büszkeség is van benne, vérig kell, hogy sértsenek? [...] A nemzethű szlovák értelmiség az én ügyem is.”
Kálal 2: „Egy magasabb beosztású megyei hivatalnok így vallott fiatal cseh kollégájának: Tudom, hogy szlovák származású vagyok, parasztszülőktől. Amikor a vezetéknevemet magyarosítottam, az apám sírt. Együtt szenvedtem vele. Tudom, hogy szlovák vagyok, de a műveltségem magyar, amiért hálás vagyok a magyaroknak. Így hát magyar vagyok, nem tehetek róla.”	Krčmery 2: „Drága bátyám, miért nem felelt meg annak a magasabb beosztású hivatalnoknak ilyenformán: Kedves uram, amikor ön magyar műveltséget szerzett, önre magyart erőltettek, érdeklődnie kellett volna a szlovák és szláv műveltség iránt, ahogyan azt a többi nemzetéhez hű szlovák értelmiségi tette. Ha önnek ez nem volt módjában [...], miért nem érdeklődik iránta legalább ma? Ön azonban hálás a magyaroknak, hogy elnemzetietlenítették. Nehéz ezt megértenünk, és ezért megbocsátanunk is nehéz.”

Forrás: KRČMERY, Štefan (1996): Comprendre c' est pardonner. In: A szlovákkérdés a XX. században. Kalligram, Pozsony, 58-60.

Kérdések, feladatok

1. Páros munkában válasszák ki és húzzák alá Kálalnak azt az állítását, amelyik „vérig sérti” Krčmeryt!
 - „Magyar vagyok, nem tehetek róla.”
 - „A szlovák értelmiség magyar műveltségű, teljes egészében.”
 - „Egy magasabb beosztású megyei hivatalnok így vallott fiatal cseh kollégájának...”
2. Kálal második megszólalásában elmond egy esetet „egy magasabb beosztású megyei hivatalnokról”. Beszéljék meg, miért sírt a hivatalnok apja, illetve ő maga miért „szenvedett vele együtt”!

3. *Páros munkában válasszák ki és húzzák alá az alábbiak közül, miként vélekedik Krčméry a történetbeli „magasabb beosztású megyei hivatalnok” sorsáról! Válaszukat indokolják a szövegből származó részlettel!*
- Krčméry követendő példának tartja a hivatalnok sorsát;
 - Krčméry átérzi a hivatalnok sorsát és érzelmeinek kettősségét;
 - Krčméry szégyenletesnek és megbocsáthatatlannak tartja a hivatalnok történetét.
4. *Krčméry a második megszólalása alapján pármunkában értelmezzék a szlovákok által szerzett „magyar műveltséget”! Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük!*
- Lehetséges jelmagyarázat: *** = ezt teljesen így gondoljuk; ** = ebben nem tudunk dönteni; * = ezt mi máshogy gondoljuk.

		Krčméry szerint a „magasabb beosztású megyei hivatalnok” ...	
... Kálal magyar műveltsége alacsonyabb rangú, mint a szlovák műveltség.	... Kálalra a magyar műveltséget ráerőltették.	... Kálalt a magyar műveltség nemzetelhagyóvá, renegáttá tette.	... Kálalt a magyar műveltség elnemzetietlenítette.

Magyarpártiak – nemzethű szlovákok

Vavro Šrobár miniszter a következőket írta az amerikai szlovákoknak a béketárgyalások időszakában, azt magyarázva, miért ne kapjon a szlovákság autonómiát és önálló nemzetgyűlést: „Ne felejtjük el, hogy Szlovákia tele volt magyarokkal és magyarókkal [magyarbarát szlovákokkal]. Fölébredt-e a tót nép ez alatt a nyolc hónap alatt s csak a szlovákokra fog szavazni? Ismeri-e a mi népünk, hogy kik a szlovákok és kik tagadták meg ügyünket? Ellenkezőleg, vannak vármegyéink, ahol nem tudunk találni egy hű szlovákot, aki alkalmas volna a nép vezetésére!”

A nemzettudat gyengeségétől való szlovák félelem később is megmaradt, főként a „magyarpártinak” nevezett városok kapcsán. Eperjesen [Prešovban] 1929-ben például a lakosság 32 százaléka szavazott a magyar pártokra.

Forrás: KOLLAI, István (editor) (2008): *Rozštiepená minulosť. Kapitoly z histórie Slovákov a Maďarov*. Nadácia Terra Recognita, Budapest, 145. Šrobárt a szerző BODONYI Ilona (2002): *Idők szorításában. A magyar kisebbség helyzete a szomszédos országokban* (Kairosz, Budapest) c. munkája alapján idézi.

Kérdések, feladatok

1. *Az előző forrás alapján páros munkában állapítsák meg, Kálallal vagy Krčméryvel értenek-e egyet Vavro Šrobár! Választásukat szövegbeli idézettel támasszák alá!*
2. *A források alapján páros munkában értelmezzék, milyen különbséget láttak a korabeli szlovákok a magyarok és a magyarókok között! Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük!*

Jakab György: Magyar és szlovák Trianon-kép
Részletek egy meg nem jelent történelemtankönyvből

Lehetséges jelmagyarázat: *** = ezt teljesen így gondoljuk; ** = ebben nem tudunk dönteni; * = ezt mi máshogy gondoljuk.

	A korabeli szlovákok szerint magyarón az, –	
1.	aki csak hagyományaiban szlovák, szívében azonban olyan magyar, amelyet egész Pesten nem találni. (KK)	
2.	aki szlovák származása [ellenére] magyarosította a nevét. (KK)	
3.	aki szlovákként magyar műveltséget szerzett. (KK)	
4.	aki a nemzetéhez hű szlovák értelmiség (ŠK) tagja volt.	
5.	akire szlovákként „magyar műveltséget erőltettek”. (ŠK)	
6.	aki szlovákként „nem érdeklődött a szlovák műveltség iránt”. (ŠK)	
7.	aki a választásokon <i>nem</i> szlovákokra szavaz. (VŠ)	
8.	aki „nem tagadta meg a szlovákok ügyét. (VŠ)	

3. *Mai tudásuk és érzéseik alapján pármunkában értelmezzék, milyen különbséget látnak a mai magyarok a magyarok és az elszlovákosodott magyarok között! Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük!*

Lehetséges jelmagyarázat: *** = ezt teljesen így gondoljuk; ** = ebben nem tudunk dönteni; * = ezt mi máshogy gondoljuk.

	A mai magyarok szerint elszlovákosodott magyar az, –	
1.	aki csak hagyományaiban magyar, szívében azonban olyan szlovák, amelyet egész Pozsonyban nem találni.	
2.	aki „magyar származása [ellenére] szlovákosítja a nevét.	
3.	aki magyarként szlovák műveltséget szerzett.	
4.	aki a nemzetéhez hű magyar értelmiség.	
5.	akire magyarként „szlovák műveltséget erőltettek.	
6.	aki magyarként nem érdeklődik a magyar műveltség iránt.	
7.	aki a választásokon <i>nem</i> magyarokra szavaz.	
8.	aki nem tagadja meg a magyarok ügyét.	

L'ubomír Lipták szlovák történész

[Az első és a második világháborúban az egyes kormányok] *tökélyre vitték annak az ősrégi módszernek az alkalmazását, hogy saját háborús cselekményeiket kizárólag védekezésnek tüntessék fel, az ellenséget viszont könyörtelen agresszornak. [...] Budapest szélsőségesen oroszellenes és a Balkán bekebelezésére irányuló háborús propagandája a szlovák társadalomban nem lelhetett nagyobb visszhangra.*

Sokáig ható tényező, hogy Szlovákia lakossága e háborúban a leendő vesztesek táborába tartozott, a vereség eredménye mégis mindkét esetben a "nemzeti győzelem" volt, illetve az, hogy Szlovákia részese lett ennek a győzelemnek. A szlovák történetírás, amely jobbra a győztes alapállásából indul ki, mindezidáig hozzá se mert fogni azoknak a kérdéseknek a feltárásához, amelyek az efféle történelmi tudathasadás óhatatlan velejárói."

Forrás: LIPTÁK, L'ubomír (2000): *Száz évnél hosszabb évszázad*. Kalligram, Pozsony, 97-98.

Kérdések, feladatok

1. A szöveg első bekezdésben találja meg és írja ki azt a mondatot, amellyel a szlovák történész magyarázatot ad arra, miért és hogyan tért el az első világháborúban a szlovák nép felfogása a magyarokétól!
2. A szöveg alapján pármunkában értelmezzék a szlovák történész előző feladatban kiemelt mondatát! Segítségként válasszák ki az alább megadott állítások közül azokat, amelyek Önök számára elfogadhatóan megmagyarázzák a szlovák történész fenti állítását! Az állítás: Budapest oroszellenes és a Balkán bekebelezésére irányuló háborús propagandája a szlovák társadalomban nem lelhetett visszhangra,...
 - mert a szlovákok sok rokon vonást éreztek más szláv népekkel;
 - mert sok szlovák együtt érzett az Osztrák–Magyar Monarchia fő katonai ellenfeleivel, az oroszokkal és a délszláv népekkel;
 - mert a szlovákok nem voltak jó magyar hazafiak;
 - mert a szlovákok jó magyar hazafiak voltak.
3. Olvassák el az alábbi viccet! Találják és jelöljék meg a Lipták-szövegnek azt a mondatát, amely összefüggésbe hozható a viccel!
„1920. Két pozsonyi beszélget:
 - Szomorú, hogy elvesztettük a világháborút.
 - De legalább Prágát hozzánk csatolták!”Forrás: KOLLAI, István (editor) (2008): *Rozštiepená minulosť. Kapitoly z histórie Slovákov a Maďarov*. Nadácia Terra Recognita, Budapest, 168.
4. A Lipták-szöveg alapján válassza ki és húzza alá a vesztesek – győztesek szópár közül azt, amelyik beleillik a szlovák történész mondanivalójába!
Lubomír Lipták azt nevezi a szlovákok történelmi tudathasadásának, hogy mind az első, mind a második világháborút a szlovákok a vesztesek – győztesek oldalán (az Osztrák–Magyar Monarchia, ill. a Szlovák Állam oldalán) kezdték, de a vesztesek győztesek – oldalán (mindkét esetben a Csehszlovák Köztársaság oldalán) fejezték be.
5. A szöveg első bekezdésében találja és jelölje meg, mit nevez a szerző „ősrégi módszernek”!
6. Mai tudásuk és érzéseik alapján pármunkában válasszák ki és jelöljék aláhúzással a megadottak közül azokat a célokat, amelyek magyarázatot adhatnak a kormányok Lubomír Lipták-féle szövegben leírt „ősrégi módszereire. Vitassák meg az állításokat: érveljenek mellettük vagy ellenük.
7. A kormányok azért igyekeznek saját háborús cselekményeiket védekezésnek feltüntetni, illetve azért mutatják ellenfelüket könyörtelen agresszornak,
 - mert ezzel indulatokat tudnak gerjeszteni ellenfelük ellen;
 - mert ezzel fenntartják a tömegek háborús mozgósítását;
 - mert ezzel képesek elterelni saját lakosságuk figyelmét a háború gyötrelmeiről.
8. Mi az Ön véleménye?

TRIANON ÉS A KISEBBSÉGEK

A szlovákiai magyarok

I. Az első Cseh-Szlovák Köztársaság nemzeti összetétele 1921-ben és 1930-ban

Nemzetiségek	1921		1930		Növekedés (+) / csökkenés (-)	
	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%
csehszlovák	8 819 663	64,79	9 756 604	66,24	+936 941	+10,62
orosz és kisorosz (ukrán)	477 430	3,51	568 941	3,86	+91 511	+19,16
német	3 218 005	23,64	3 318 445	22,53	+100 440	+3,54
magyar	761 823	5,60	719 569	4,89	-42 254	-5,54
zsidó	190 856	1,40	204 779	1,39	+13 923	+7,29
lengyel	110 138	0,81	100 322	0,68	-9816	-8,91
egyéb	35 257	0,25	60 876	0,41	+25 619	+72,66
Csehszlovákia	13 613 172	100	14 727 536	100	+1 116 364	+8,20

Forrás: GYÖNYÖR József (1993): *Közel a jog asztalához*. Madách, Pozsony, 93.

II. Szlovákia vallási és nemzeti képe

1930-ban Szlovákiában 3 329 793 lakos élt, ebből

Vallás	Lélekszám	%
római katolikusok	2 384 355	71,6
evangélikusok	400 258	12,0
görögkatolikusok	213 725	6,4
kálvinista-református egyház	145 829	4,4
zsidók	136 737	4,1
ateisták	16 890	0,5
csehszlovák egyház	11 495	0,3
pravoszlávok	9 076	0,3
cseh testvérek egyháza	6 050	0,2
egyéb	3 633	0,2
baptisták	1 745	0,05

Nemzetiség	Lélekszám	%
szlovákok	2 224 983	66,8
magyarok	571 988	17,2
németek	147 501	4,4
csehek	120 926	3,6
kisoroszk és oroszok	91 079	2,7
külföldi idegymunkások	75 604	2,3
zsidók	65 385	2,0
romák	30 626	1,0
egyéb	1 071	0,032

Jakab György: Magyar és szlovák Trianon-kép
Részletek egy meg nem jelent történelemtankönyvből

Forrás: LETZ, Róbert (2000): *Slovensko v 20. storočí. Dejepis pre 9. ročník základných škôl*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 2. vyd., 24.)

Kérdések, feladatok

1. Az alábbi feladat a táblázatok összehasonlításán alapul. A két táblázat alapján páros munkában találják meg és írják be az alábbi táblázatba, melyik táblázatból lehet kiolvasni az alábbi adatokat!

Melyik forrásból olvasható ki az alábbi adat?	Csak az I-ből? (I) Csak a II-ből? (II) A kettőből együtt? (I,II) Egyikből sem?
Cseh-Szlovákia (CSK) összlakossága 1930-ban	
Szlovákia összlakossága 1930-ban	
A csehek és szlovákok egymáshoz viszonyított aránya Szlovákiában 1930-ban	
A csehek és szlovákok egymáshoz viszonyított aránya Szlovákiában 1921-ben	
A csehek és szlovákok egymáshoz viszonyított aránya a CSK-ban 1930-ban	
A magyarok száma a CSK-ban 1921-ben	
A magyarok aránya Szlovákián belül 1930-ban	
A magyarok aránya a CSK-ban 1930-ban	
A magyarok létszámának változása a CSK-ban 1921-1930 között	
A magyarok létszámának változása Szlovákiában 1921-1930 között	

2. Az alábbi feladat a táblázatok összehasonlításán alapul. A két táblázat alapján páros munkában találják meg és írják be az alábbi táblázatba a konkrét adatokat!

...Cseh-Szlovákia (CSK) összlakossága 1930-ban:	
...a CSK-ban élő szlovákok száma 1930-ban:	
...a Szlovákiában élő szlovákok száma 1930-ban:	
...a CSK-ban élő németek száma 1921-ben:	
...a Szlovákiában élő németek aránya 1930-ban:	
...a magyarok száma a CSK-ban 1921-ben:	
...a magyarok aránya a CSK-ban 1930-ban:	
...a magyarok aránya Szlovákiában 1930-ban:	

3. Az táblázatok alapján pár-munkában állapítsák meg, hány magyar élt 1930-ban Cseh-Szlovákiában, de Szlovákia területén kívül!
4. A táblázatok alapján páros munkában találják meg és írják be az alábbi táblázatba a konkrét adatokat.

Az 1930-ban Szlovákiában élő magyarok száma:	
Az 1930-ban Szlovákiában élő magyarok aránya:	

Jakab György: Magyar és szlovák Trianon-kép
Részletek egy meg nem jelent történelemtankönyvből

Az 1930-ban Szlovákiában élő csehek száma:	
Az 1930-ban Szlovákiában élő csehek aránya:	
Az 1930-ban Csehszlovákiában, de Szlovákia területén kívül élő magyarok száma:	

A magyarországi szlovákok

I. A mai Magyarország területén élő szlovákok száma

1880:	213 249 fő
1900:	192 227 fő
1910:	165 317 fő
1920:	141 877 fő
1930:	104 786 fő

Forrás: GYIVICSÁN Anna számadatai: In: *Magyarországi nemzetiségek és a szomszédos államok magyarságának statisztikája*. KSH, Budapest, 1994.

II. A magyarországi szlovákok története (részlet)

A magyarországi szlovákok mai lakóhelyeire a 150 éves török uralmat követően kerültek. A hajdani szlovák telepések elvándorlásukkal eltávolodtak az anyanyelvi kultúra közegétől, [habár] a nagyobb nyelvszigetek igyekeztek megőrizni nyelvüket és kultúrájukat. Pl. Békéscsabán volt önálló szlovák könyvkiadás és színjátszás, s még a második világháború idején is itt működött a legnépesebb szlovák evangélikus egyházközség a világon, amely 40 ezer lelket számlált. [...] Az első világháborút lezáró békeszerződések következtében a magyarországi szlovákság Csehszlovákia megalakulásával államjogilag is elszakadt nemzetalkotó etnikumától, mellyel ezer évig egy hazája volt. A teljes vertikumú kultúra kifejlesztéséhez és fenntartásához elégtelen lélekszámú, szétszórta élő, egymástól és az anyanemzettől is elszigetelt magyarországi szlovákság az anyanyelv megtartása szempontjából hátrányos helyzetbe került. Mindezt fokozta, hogy az anyaországtól számottevő segítséget nem kapott.

Forrás: [Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku: http://www.slovaci.hu/index.php?id=840](http://www.slovaci.hu/index.php?id=840)
[Letöltés: 2008. ápr. 18.]

Kérdések, feladatok

- 1. A forrásban találja meg és jelölje be, mi mindent állít a szöveg a 1945 előtti békéscsabai szlovák közösségről!*
- 2. A forrásban találja meg és jelölje be, mit állít a szöveg arról, hogyan hatott a trianoni békeszerződés a magyarországi szlovákok életére!*
- 3. Hasonlítsák össze a két oszlop adatait! A szövegből kiindulva páros munkában válasszanak a megadottak szempontpárok közül!*

Jakab György: Magyar és szlovák Trianon-kép
Részletek egy meg nem jelent történelemtankönyvből

1. forrás	Szempontok	2. forrás
„Ma több mint 300 ezren kellene itt [Magyarországon] lennünk. Mégis 2001-ben már csak 26 631 főt számláltak össze közülünk. Közülük is csak 18 056 tud szlovákul. A többiek (273 369 személy) az elnemzetietlenítés áldozataivá, magyarokká váltak.□	Melyik forrás indul ki a 2001. évi népszámlálásból? 1 vagy 2 Melyik forrást jellemzi adatgazdagság? 1 vagy 2 Melyik forrást jellemzi árnyalt megközelítés? 1 vagy 2 Melyik forrás a tényszerűbb? 1 vagy 2 Melyik forrást jellemzi az áldozati szerep hangsúlyozása? 1 vagy 2 Melyik forrást jellemzi optimistább megközelítés? 1 vagy 2 Melyik forrás vet rossz fényt a magyarokra? 1 vagy 2 Melyik forrás hat megbízhatóbbnak? 1 vagy 2	„A 2001. évi magyarországi népszámlálás során szlovák nemzetiséghez tartozónak vallotta magát 17 693 fő, ami csaknem 70%-kal magasabb az 1990. évi hasonló adathoz és több évtized után fordított a csökkenő tendencián! Szlovák anyanyelvüként írtak össze 11 816 személyt. Családi és baráti körben 18 056 ember használja a szlovák nyelvet. A szlovák nemzetiségi kultúrához, hagyományokhoz kötődők száma 26 631 volt. A népszámlálási adatokkal kapcsolatban megjegyzendő, hogy magyarországi szlovák szervezetek a hazai szlovák népességet 100-110 ezer főre becsülik, ami a kisebbségi törvényben nevesített 13 nemzeti és etnikai kisebbség lélekszám szerinti sorrendjében a romák és németek után a harmadik helyet jelenti.
Forrás: Gregor PAPUČEK előadása a „<i>Kultúra, jazyk a história Slovákov v Maďarsku</i>” c. konferencián, Budapesten 2005. okt. 14–15-én. http://www.matica.sk/snn/2006/04/sucvis~1.htm [Letöltés: 2008. ápr. 18.]		Forrás: <i>A magyarországi szlovákok története a magyarországi Országos Szlovák Önkormányzat honlapjáról:</i> http://www.slovaci.hu/index.php?id=840 [Letöltés: 2008. ápr. 18.]

Életrajzok

Lumnitzer Jenő vagyok. Selmezbányáról (Banská Štiavnica) származom: apai ágon inkább cipszer (német) és zsidó őseim vannak, anyai ágról nagyobb részt szlovák vér folyik az ereimben, de engem már magyarnak neveltek. Éppen végzős voltam a selmeci Erdészeti Akadémián, amikor 1916-ban behívtak katonának. A háború végén először nem tudtam, aztán már nem is akartam hazamenni, mert megismerkedtem leendő feleségemmel. Apám is azt írta, hogy inkább maradjak Magyarországon, mivel

a csehszlovák állam nem sok jót ígért a magyar értelmiségieknek. Először Budapesten, aztán Sopronban próbáltunk letelepedni, de a zsidókat korlátozó „*numerus clausus*” miatt nem fejezhettem be tanulmányaimat és munkát sem nagyon kaptunk. Végül – nagyapám erdészeti kapcsolatait kihasználva – kivándoroltunk Kanadába, Vancouverbe. Itt jól érzem magam. Nem kell állandóan magyarázkodnom bonyolult származásom miatt. A feleségemmel többnyire magyarul beszélünk, a gyerekeimmel egyre inkább csak angolul. Furcsa módon szlovákul sem felejtettem el, mivel az egyik szomszédunk szlovák származású: gyermekkori emlékeimről vele tudok leginkább beszélgetni. Úgy tűnik azonban, mások zavarban vannak velem kapcsolatban. Van egy találmányom – egy mérőműszer –, amelyet nagyon sok helyen használnak a világon. Jókat mosolygok, amikor a leírásokban hol magyar, hol szlovák, hol zsidó, hol német származású tudósként emlegetnek, máshol meg egyszerűen csak kanadai vagyok. Én a leginkább selmecbányainak tekintem magam. Ha nem jön Trianon, bizonyára ma is ott élnék.

Nagy Jenőnek hívnak, Kassa mellett élek. 5 éve, hogy a szégyenletes trianoni béke következtében elcsatolták Magyarországtól a Felvidéket és a Csallóközt. Szintiszta magyarul területeken élek, mégis idegen államban, ahol elvárják tőlem, hogy szlovákul tanuljak. A városban cseh katonaság van, akik minden magyarra gyanakodva néznek. Nem baj, eljön még a mi időnk újra! A barátaimmal hiszünk Nagy-Magyarország feltámadásában! Minden péntek este összejövünk egyikünk lakásán, és tervezgetjük a magyar feltámadást. Én is őrzöm a pajtában a világháborúból hazahozott puskámat. Volt ugyan felhívás, hogy szolgáltassuk be, de nekem eszem ágában sem volt! Majd ha elérkezik a mi időnk, mindnyájan előszedjük rejtékhelyéről fegyvereinket, és úgy kikergetjük innen a cseheket és a szlovákokat, mintha soha itt se lettek volna!

Molnár Béla vagyok, két éve – a Trianoni „béke” óta – lakom családommal együtt a Keleti pályaudvar egyik mellékvágányán veszteglő vasúti kocsiban. Kényelmetlen, télen hideg, nyáron meleg, az ennivalónk is kevés. Főleg a gyerekeket sajnálom, milyen életük lesz így! Pozsonyból – ahol tanítóskodtam – jöttünk el, amikor megtudtuk, hogy a város Csehszlovákiához kerül. Az utóbbi években a politikusok hibájából fenekestül felfordult a világ! Amíg létezett a Monarchia, a magyar politikusok jelentős része nem volt elég megértő a nemzetiségek problémái iránt, Kossuth konföderációs terveire csak legyintettek. A háború alatt passzívan túrték, hogy a csehek, a románok és mások Nyugaton agitáljanak a Monarchia ellen. Amikor meg bekövetkezett az összeomlás, képtelenek voltak legalább csökkenteni a veszteségeket. Még a béketárgyalásokon is a változatlan határok mellett foglaltak állást. És az új államok politikusai? Ők sem bizonyultak jobbaknak. Mohók voltak, minden területet meg akartak szerezni. Nemzetállamot hirdettek, miközben több százezer fős nemzeti kisebbségek kerültek országukhoz. Itt meg sok magyar a néhány ezer Magyarországon maradt szlovákra dühös, mintha ők bármiről is tehetnének. Nem hiszem, hogy a közeli jövőben javulna a közép-európai országok közötti kapcsolat, pedig ezt a magunkfajta kisemberek – legyenek azok magyarok, szlovákok, románok vagy mások – sínylik meg.

Tóka Erzsébetnek hívnak. Az én családomat közvetlenül nem érintette Trianon. Sem a nagyszüleimnek, sem a szüleimnek nem kellett menekülniük, családom az elmúlt

évszázadban Nyíregyházán élt. Mégis úgy gondolom, hogy Trianon miatt sok veszteség ért engem is. Legfőképpen azért, mert erőszakosan elszakítottak közép-európai gyökereimtől. A családi emlékezet úgy tudja, hogy őseim között voltak ruszinok, szlovákok és valószínűleg németek is. Én szeretném örömmel és büszkeséggel megélni azt, hogy ennyiféle néphez, ennyiféle kultúrához tartozom. Alapvetően persze magyarnak tartom magam, de egy kicsit ruszinnak, szlováknak, meg németnek is: örülök annak is, ha nekik jól megy, ha győznek az olimpián. □ De ezt ma nem tudom jó érzéssel, természetesen megélni. Ha ilyeneket mondok ismerőseimnek, akkor furcsán néznek rám: ha egyszer magyar vagy, miért akarsz szlovák lenni; most akkor kinek szurkolsz egy magyar-szlovák meccsen? Nem igazán értem. Úgy tűnik, hogy Trianon miatt itt nem lehet közép-európainak lenni. Nem lehetek büszke arra, hogy Budapestet közösen építették német, magyar és szlovák őseim; hogy Pozsony és Kassa is közös örökségem és mégis idegenként kell járnom ezekben a városokban.

Vojtech Safranek vagyok. Nekem a trianoni béke fontos esemény, de nem különleges ünnep, nem szoktunk különösebben megemlékezni róla. Fontos állomás abban a történelmi folyamatban, hogy évezredes elnyomás, hátrányos helyzet, kisebbségi lét után mi, a szlovákok államalkotó néppé váltunk. Úgy érzem, hogy a sors igazságot szolgáltatott nekünk. A szlovákokat mindig is lenézték a magyarok. Kulturálisan alacsonyabb rendű parasztnépnek tartottak bennünket, akik képtelenek az önálló államszervezésre, akiknek igazából nincs is saját történelmük. Én is most lelkes szlováknak mondom magam, pedig tudomásom szerint őseim között voltak ruszinok, morvák és németek is. Persze a csehekkel alkotott állam sem az igazi. A szlovákok még most is hátrányos helyzetben vannak. A csehek is nagyra tartják magukat, fölényeskednek velünk, de talán nem annyira, mint a magyarok. Meg ők legalább szlávok, mint mi, megértjük egymást. Az igazi persze az lenne, ha saját államunkban élhetnénk végre.

Kakukk Ernőnének hívnak, Tótkomlóson élek és magyarországi szlovák nemzetiségűnek tartom magam. Őseim több mint kétszáz éve települtek át Trencsén környékéről, a mai Szlovákia területéről Magyarországra, Békés megyébe. Trianon után nagyon furcsa helyzetbe kerültünk. Haragudtak ránk a magyar szomszédaink, akik gyűlölködve mondták, hogy „elvettétek a Felvidéket tőlünk”, s hiába mondtuk, hogy „mi nem tehetünk semmiről, meg, hogy nekünk ez itt a hazánk. Másrészt furcsa volt az is, hogy a Csehszlovákiából jövő vendégeink egy kicsit lenézték, „lesajnáltak” □ minket, mondván, hogy „Ti már nem vagytok igazi szlovákok”. □ Nem jó ez sehogyse! A gyermekeinket persze tanítgatjuk szlovákul, de szlovákságunk többnyire hagyományörzésben merült ki. Úgy látom, hogy ha többet akarnánk ennél, a fejünkre is koppintának a magyar hatóságok.

Kovács Emese vagyok, és a szlovákiai Somorján élek. Én szlovákiai magyarnak tekintem magam, de komoly vitáim vannak a barátaimmal arról, hogy ez mit is jelent. Anyanyelvem, kultúráim egyértelműen magyar: magyarok között, magyarként élek. Így aztán – bár elfogadom állampolgári helyzetemet –, de nem vagyok igazán nyitott a szlovák kultúra iránt, a szlovák nyelvet sem beszélem valami jól. Nem szeretem, amikor Pozsonyban, bocsánat Bratislavában újabb és újabb törvényt hoznak a magyar

Jakab György: Magyar és szlovák Trianon-kép
Részletek egy meg nem jelent történelemtankönyvből

kultúra korlátozására. Ugyanakkor rosszul esik az is, amikor a magyarországi magyarok akarják megmondani, hogy hogyan is legyenek jó magyar. Azt meg külön utálom, amikor idejönnek „nagymagyarkodni”, meg szidni a szlovákokat. Nekem nincs bajom senkivel, ha hagynak úgy élni, ahogy nekem jó.

Kérdések, feladatok

1. Olvassák el, majd csoportokban beszéljék meg az életrajzokat!
2. Csoportosítsák minél több szempontból az életrajzokat!

TRIANON EGYÉB OLVASATAI

- I. Az alábbi kép egy 14-15 éves általános iskolások számára készült szlovák történelem tankönyvből származik 2000-ből. Felirata: „Segítség Szlovákiának!” A kép aláírása: „Képeslap Szlovákia megsegítésére a magyar bolsevikok támadása ellen.”

▲ Pohľadnica na pomoc Slovensku proti útoku maďarských bolševikov

Forrás: LETZ, Róbert (2000): Slovensko v 20. storočí. Dejepis pre 9. ročník základných škôl. Slovenské pedagogické nakladateľstvo. Bratislava, 2. vyd., 17.

Kérdések, feladatok

1. Figyeljék meg a képen...
 - az előtérben elhelyezkedő alakokat,

Jakab György: Magyar és szlovák Trianon-kép
Részletek egy meg nem jelent történelemtankönyvből

- a hátteret,
 - a kép saját feliratát (ami a kép szerves része),
 - a kép aláírását (ami a kép közlésének a része).
2. *A kép alapján páros munkában találják és nevezzék meg, mi utal a képeslapon annak szlovák jellegére!*
- A képeslapon a szlovákságra utal...
3. *A kép alapján páros munkában fogalmazzák meg, milyen a nő arckifejezése. Keressen ennek leírására legalább két szót, főnevet vagy melléknevet.*
4. *A kép alapján páros munkában találják és nevezzék meg, kihez és hogyan kapcsolódik a földön fekvő gyermek!*
5. *Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában válasszák ki (✓) az alábbiak közül, kicsoda kinézete alapján a képen látható férfi!*
- egy német katona;
 - egy orosz katona;
 - egy katona;
 - egy magyar katona.
6. *Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában nevezzék meg, mi utal a képen a katona „magyar” voltára!*
- A képen a katona magyar voltára utal...
7. *Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában nevezzék meg, mi utal a képen a katona „bolsevik” voltára!*
8. *Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában nevezzék meg, mit cselekszik most a katona!*
9. *Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában nevezzék meg, milyen esetleges jövőbeli cselekvést sugall a katona testtartása és az, hogy a lábán nincs nadrág!*
10. *Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában válasszák ki (✓) az alábbiak közül, mire utal a nő testtartása, testhelyzete!*
- A megkötözés mozzanata a gyenge, védtelen és kiszolgáltatott nőt ábrázolja.
 - A nőt az ártatlan áldozat helyzetében látjuk.
 - A nő testtartása örömet sugároz.
 - A nőt a mártír helyzetében látjuk.
- Egyéb értelmezés:*
11. *Értelmezzék a kép burkolt utalását! Páros munkában nevezzék meg, milyen összefüggést sugall a kép a katona és a háttérben látható jelenet között!*
A kép azt az összefüggést sugallja a katona és a háttérben látható jelenet között, ...

Jakab György: Magyar és szlovák Trianon-kép
Részletek egy meg nem jelent történelemtankönyvből

12. Ismereteik és benyomásaik alapján páros munkában értelmezzék, mit sugallhat összességében a kép! Segítségként gondolják végig az alábbi táblázat állításait, és döntsék el, milyen mértékben értenek egyet velük!

Lehetséges jelmagyarázat: *** = ezt teljesen így gondoljuk; ** = ebben nem tudunk dönteni; * = ezt mi máshogy gondoljuk.

1.	A képeslap azt üzeni, hogy a magyar bolsevikok öltek, pusztítottak és erőszakoskodtak Szlovákiában.	
2.	A képeslap azt üzeni, hogy a magyar katonák nem kímélték a szlovák földet és annak lakóit.	
3.	A képeslap azt üzeni, hogy a magyar bolsevikok kiszabadítják a fogva tartott szlovák asszonyokat.	
4.	A képeslap azt üzeni, hogy ha kellett, a magyar bolsevikok segítettek tüzet oltani a szlovákok háza körül.	
5.	A képeslap azt üzeni, hogy a magyar katonák öltek, pusztítottak és erőszakoskodtak Szlovákiában.	
6.	A képeslap azt üzeni, hogy Szlovákia a magyar bolsevikok ellen szorul segítségre.	

- II. Az alábbi kép az American Hungarian Federation, egy USA-beli magyar szervezet honlapjáról származik 2007-ből. Felirata: „Hogyan zsugorodott össze Magyarország.” A kép Magyarország Trianon előtti határain kívül jelzi az ország 2004-es határait is, valamint számokat közöl a „külföldi magyarok”-ról.

Kérdések, feladatok

1. Értelmezzék és lássák el jelmagyarázattal a képet! Páros munkában válasszák ki (húzzák alá) az alábbiak közül, mire utal véleményük szerint a képen balra dőlő szürke csíkozás!
2. A térképen a balra dőlő szürke csíkozás...
 - Magyarország jelenlegi területét jelzi;
 - az 1920 előtt a Magyar Királysághoz tartozó területeket jelzi;
 - azokat a területeket jelzi, ahol ma is magyarok laknak;
 - egyéb értelmezés.

JEGYZETEK

- ¹ Histoire /Geschichte 1. (2011) *L'Europe és le monde de l'Antiquité à 1815 / Europa und die Welt von der Antike bis 1815*; Histoire/Geschichte 2. (2007) *L'Europe et le monde de congrès de Vienne à 1945 / Europa und die Welt vom Wiener Kongress bis 1945*; Histoire/Geschichte 3. (2006) *L'Europe et le monde depuis 1945 / Europa und die Welt seit 1945*. Mind Nathan/Klett, Paris/Stuttgart. Magyar nyelvű irodalom: FOGARASI Ilona (2006): Közösén értelmezik a francia-német múltat. https://mult-kor.hu/20061003_kozosen_ertelmezik_a_francianemet_multat (Letöltés: 2020. szept. 28.); Közös tankönyv, *Új Szó online*, 2006. okt. <https://ujsozso.com/panorama/kozos-tankonyv> (Letöltés: 2020. szept. 3.); HRABOVSKY János (2007): Két nemzet – tíz történész – és egy világpremier. *Új Pedagógiai Szemle*, 57. évf. 2. sz. KOVÁCS András Ákos (2007): A közös történelem és az európai identitás reprezentációjának lehetőségei egy francia–német történelemtankönyvben. *Új Pedagógiai Szemle*, 57. évf. 5. sz.
- ² Ízelítőül a téma eddigi irodalmából: JAKAB György (2001): Közös történelem – különböző nézőpontok. Szlovák és magyar történelem-és társadalomismereti tanárok együttműködése. *Új Pedagógiai Szemle*, 51. évf. 10. sz. 6-16. JAKAB György (2007a): Lehet-e közös magyar-szlovák történelemkönyvet írni? I. Iskolakultúra, 17. évf. 8-10. 38-48.; JAKAB György (2007b): Lehet-e közös magyar-szlovák történelemkönyvet írni? II. Iskolakultúra, 17. évf. 11-12. sz. 50-62.; JAKAB György (2008): A magyar nemzeteszme változásai és a történelemtanítás kánonja. Iskolakultúra, 18. évf. 5-6. 3-28.; JAKAB György – KRATOCHVÍL, Viliam – LATOR László, ifj. – VAJDA Barnabás (2009): Magyar és szlovák történelemtanárok együttműködése. *Új Pedagógiai Szemle*, 59. évf. 2. sz. 76-95; JAKAB György (2009): Történelemkönyveink ideológiai háttéréről. *Könyv és Nevelés*, 11. évf. 3. sz.; CZOCH, Gábor – JAKAB, György (2009): L'histoire dans l'école primaire hongroise d'aujourd'hui. *Le cartable de Clio* (Revue suisse sur les didactiques de l'histoire) No. 9. 145-151.; JAKAB György (2013): A közös történelem széthordása. *Történelemtanítás*, (XLVIII.) Új folyam IV. évf. 2013. 1. sz. http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2013/04/04_01_09_Jakab.pdf (Letöltés: 2020. szept. 28.)
- ³ JAKAB György – KRATOCHVÍL, Viliam – LATOR László, ifj. – VAJDA Barnabás (2009): Magyar és szlovák történelemtanárok együttműködése. Trianon – részlet a tervezett közös tankönyvből. *Új Pedagógiai Szemle*, 59. évf. 2. sz. 79-95. közlésének átdolgozott, *Trianon és a kisebbségek* anyaggal bővített változata. Az anyagot Jakab György biztosította a rendelkezésre. Köszönet érte neki, és a korábbi munkában többi résztvevőnek is.
- ⁴ Horvát-Szlavónország nélküli adatok.
- ⁵ Az 1910-es népszámlálás anyanyelvi adatai alapján.
- ⁶ Krisztus utolsó szavai a keresztfán.
- ⁷ Szlovák költő, újságíró, irodalomkritikus és műfordító. 1892 és 1955 között élt.